

- b. de begrooting van beschikbare middelen;
- c. de technische begrooting.

De eerste is reeds besproken. De tweede dient om de toekomstige geldbehoefte te leeren kennen. Ze is meestal in primitieven vorm bij de bedrijven aanwezig, maar zal zich moeten gaan uitstrekken tot alle betalingen en ontvangsten over een lang tijdperk. Ze moet worden gevolgd door een rekening op dezelfde wijze als de begrooting opgemaakt, zulks om de afwijkingen te leeren kennen en daarvan te leeren voor een volgende raming. Een begrooting in dien zin zou vele bedrijven, welke ten gevolge van te snelle uitbreiding met hun financiën zijn vastgelopen, voor ernstige moeilijkheden hebben bewaard.

De technische begrooting dient om tijdig te kunnen voorzien in de behoeften aan goederen of materiaal.

De rekeningen, welke op de begrootingen volgen en in 't algemeen de bedrijfseconomische statistiek moet niet te lang achter de feiten aankomen. Het is te betreuren, dat zoo vaak fouten in de bedrijfsvoering uit de boekhouding eerst kunnen blijken na ongeveer een jaar. Van de z.g.n. maandelijksche methode wordt in verreweg de meeste gevallen niet het voordeel getrokken, dat zij kon bieden en dat zou compenseeren den arbeid aan het maandelijks verwerken der cijfers verbonden.

De taak van de inrichtingsleer is de verwerking van het cijfermateriaal zoodanig te regelen, dat met korte tusschenpoozen de statistiek betreffende de uitkomsten van het ruil- of productieproces den bedrijfsleider kan worden verstrekt.

De controleleer — het tweede onderdeel van de Rekeningwetenschap — kan worden onderverdeeld in:

- a. een mechanisch deel;
- b. een beschouwend deel.

Het mechanische deel omvat de organisatie van de controle en de voorschriften, welke noodig zijn om haar zoo doeltreffend mogelijk te maken.

In wezen bestaat de controle in het doubleeren van de administratie. De controleur moet de administratie als het ware zelfstandig uit de originele bescheiden opbouwen. Dit wil niet zeggen, dat hij in alle gevallen nog eens moet verrichten, al hetgeen door de boekhouding van de betrokken onderneming reeds is gedaan, zij het dan met gebruikmaking van de bestaande aantekeningen. De controleleer zoekt dien zelfstandigen opbouw tot stand te brengen met uitschakeling van de détail-administratie, welke het bedrijf behoeft. Zij bekort hiermede belangrijk den controle-arbeid. Bij deze zoogenaamde totaalcontrole blijft in sommige gevallen de mogelijkheid van verschillen, welke ook bij overeenstemming van de cijfers niet aan het licht komen, en het is de taak van de controleleer die mogelijkheden te onderkennen en hun invloed te bepalen.

Het beschouwende deel van de controleleer staat op hooger plan. Het begint zijn werk te verrichten daar, waar de mechanische controle een hiaat in de verantwoording vindt. Het is zijn taak te bepalen, in hoeverre dat hiaat als een werkelijke leemte of een uit de omstandigheden voortvloeiend verklaarbaar tekort moet worden beschouwd. De beschouwende controleleer zet haar taak voort na het vaststellen van de cijfers en wel door de toepassing van de verbandcontrole, welke is te beschouwen als een onderdeel der cijferbeoordeeling.

Ze heeft te onderzoeken of het verantwoordingsstuk inderdaad geeft een getrouw en volledig beeld van den financiële toestand van de betrokken onderneming en een juist overzicht der verkregen resultaten.

Hieronder valt dus niet alleen de waardeering van de bezittingen en schulden op de balans, maar ook de cijfergroepering en de bedrijfseconomische statistiek, zooals die uit de winstrekening blijkt.

Bij dit gedeelte van de controleleer moet worden ondergebracht de kennis van de verschillende zienswijzen, welke be-

staan ten opzichte van de verantwoordelijkheid, welke de accountant met het afgeven van een verklaring of het stellen van zijn handteekening onder een stuk, voorondersteld wordt te aanvaarden.

In accountantskringen heerscht verschil van meening omtrent de vraag of de accountantcontrole zich ook moet uitstrekken tot het gevoerde beheer zelf. De accountant heeft te leveren een bedrijfseconomische statistiek, welke de bevoegden in staat stelt zich een goed beeld te vormen van het beheer, zooals dat is gevoerd. Daarmede heeft hij zelf het beheer niet gecontroleerd en hij vervalt ook niet in een dusdanige controle, wanneer hij als bedrijfseconomisch adviseur zijn oordeel geeft over de uitkomsten en haar oorzaken. De rekeningwetenschap — zoowel de inrichtingsleer als de controleleer — bevindt zich nog in haar ontwikkelingsstadium en voor den accountant ligt hier nog een groot veld voor studie braak.

Met de gebruikelijke toespoken besloot deze openbare les.

JAARREKENING VAN HOLDING CY'S EN CONCERN CENTRALES ¹⁾

In de laatste jaren is dit onderwerp door de eigenaardige organisatievormen van het groote bedrijfsleven, steeds meer in het brandpunt van de belangstelling der accountants komen te staan. De literatuur, welke evenwel hierover bestaat is naar het mij voorkomt, omgekeerd evenredig aan de belangstelling, die het geniet of dient te genieten. Althans mij is het niet mogen gelukken er veel literatuur over te ontdekken. Dat nu dit onderwerp den accountants belang inboezemt is dunkt mij, best te begrijpen, wanneer slechts wordt gedacht aan wat men noemt het telescoopsysteem, het inschuiven van nieuwe ondernemingen, tusschen de bestaande in de Holding Company, waardoor het steeds moeilijker wordt een inzicht van den toestand der Holding Cy te verkrijgen. Nog ingewikkelder wordt het vraagstuk, wanneer men te doen heeft met een Concern Centrale. Deze is niet alleen Holding Cy, uithoofde waarvan een aandeelenbezit in onderhoorige Ondernemingen op haar Balans voorkomt, maar exploiteert daarnaast ook nog direct zelf bedrijven, die niet den juridischen organisatievorm der N.V. hebben aangenomen. Uit dezen hoofde komt dus op haar balans voor, de totale som van vast actief, voorraden, debiteuren, enz. van hetgeen onder deze bedrijven ressorteert. Verder moet voor Holding Cy's en Concern Centrales nog weer onderscheid worden gemaakt tusschen de z.g. horizontale en verticale bedrijfsorganisatie. Inzonderheid wanneer dit laatste het geval is, wordt niet het inzicht in de balanspositie moeilijker, maar veel meer het inzicht in de resultatenrekening. Een en ander was voor mij dan ook aanleiding, om niet te spreken over de Balans maar over de Jaarrekening van Holding Cy's en Concern Centrales. Waar overigens de moeilijkheden, welke zich bij de Jaarrekening eener Holding Cy voor doen, ook bij die eener Concern Centrale voorkomen, zal verder slechts over de Jaarrekening eener Concern Centrale worden gesproken.

Ik stel mij nu voor om de drie volgende punten nader te beschouwen:

1. Den vorm, waarin de Jaarrekening van Concern Centrales tot hertoe in ons land wordt gepubliceerd.

2. Welken vorm moet worden gekozen, teneinde belanghebbenden bij de onderneming in staat te stellen om zich een behoorlijk oordeel over den toestand en de resultaten te vormen.

3. Kan de controleerende accountant volstaan met een bewerking der cijfers, zooals deze voor de gepubliceerde jaar-

¹⁾ Lezing van H. ten Haven, gehouden voor de Zuid-Hollandsche Studieclub van Accountants op 17 December 1925 te Den Haag.

rekening zijn opgesteld, of moet ook hij de jaarrekening in een anderen vorm overgieten?

Ik spreek dus uitsluitend over den vorm der Jaarrekening en laat alle verdere kwesties, hoe interessant ze ook mogen zijn en hoe nauw ze er ook verband mede houden, als b.v. de inrest-verdeeling in het concern, de waardeering en het valutaprobleem, buiten beschouwing, omdat ze in een kort tijdsbestek en binnen het raam van deze inleiding niet tot hun recht kunnen komen.

1. *De vorm, waarin de Jaarrekening van Concern Centrales tot hiertoe wordt gepubliceerd.*

Beginnen wij met een bespreking der Balans. In het algemeen zullen daarop ongeveer de volgende posten voorkomen:

In het Debet:

Vaste Activa
Vorraden
Debiteuren
Aandeelen in Onderhoorige Ondernemingen
Voorschotten aan Onderhoorige Ondernemingen
Kas en Kassiers
Vooruitbetaalde kosten

In het Credit:

Verschillende kapitaalrekeningen
Reserves
Obligatieleningen
Crediteuren
Nog te betalen kosten
Winstsaldo

Aanstands moet worden toegegeven, dat deze balansopstelling, uitsluitend gezien vanuit het standpunt der Moedermij, als bezitster van aandelen in andere ondernemingen, den toestand juist weergeeft en geheel bij de hoofdadministratie aansluit.

Men kan van meening verschillen over het antwoord op de vraag, of het niet gewenscht is, een in meerdere details afdalende balansopstelling te geven, vast staat toch wel, dat uit het zoo even genoemde standpunt gezien, dit balansschema aan de te stellen eischen voldoet. Het moge al waar zijn, dat er voor den buitenstaander een sluier hangt over de posten, welke het meest aan critiek bloot staan, zooals „Aandeelen in” en „Voorschotten aan Onderhoorige Ondernemingen”, dit neemt toch niet weg, dat het Aandeelen in Onderhoorige Ondernemingen zijn, en, dat er eveneens Voorschotten zijn gegeven. Zoo gezien, is er dus tegen opneming dezer posten in de balans geen bezwaar in te brengen.

Toch blijft het waar, dat er over deze posten een sluier hangt, die zelfs niet wordt opgeheven, wanneer het aandeelenbezit van zulk een Concern Centrale in het Jaarverslag volledig zou worden gepubliceerd met daarbij een specificatie der gegeven voorschotten. Wellicht dat door zulk een publicatie de publieke nieuwsgierigheid voor een deel zou bevredigd zijn, doch het gewenschte inzicht in den toestand der Onderneming, en daar gaat het ten slotte om, zou er niet door worden verkregen. Immers hoe kan, om nu alleen maar dit te noemen, zonder verdere inlichtingen, de waarde van het aandeelenbezit en de solvabiliteit der gegeven voorschotten aan de hand van zulk een publicatie, worden beoordeeld? Genoeg, dunkt me, om daarmee aan te toonen, dat een dergelijke publicatie, afgezien nog van de overweging, dat ze om commerciële redenen, waarover ik U ongetwijfeld niet behoef in te lichten, dikwijls onmogelijk is, voor het doel, waarvoor ze soms wordt verlangd, waardeloos moet worden geacht. Resumeerende, is er dus meer tegen een dergelijke publicatie in te brengen, dan dat er vóór te zeggen is.

Ook acht ik het onlogisch, dat dikwijls in dagbladen en periodieken bij bespreking van Concern Jaarrekeningen, de critiek

wordt beluisterd, dat tegelijkertijd met de Jaarrekening van het Concern, de jaarrekeningen der Onderhoorige Ondernemingen moeten worden gepubliceerd. Wel erken ik, dat een deskundige, wanneer hij zich de moeite zou getroosten, met behulp van dit cijfermateriaal, zich althans in de groote lijnen een inzicht zou kunnen verschaffen. Maar waar het cijfermateriaal van gepubliceerde jaarrekeningen, tengevolge van den gecomprimeerden vorm, waarin de publicatie geschiedt, voor verdere verwerking minder geschikt moet worden geacht, is ook deze publicatievorm naar mijn meening niet de geschikte om tot het gewenschte inzicht in den toestand der onderneming te komen. Immers, de beoordeeling der resultaten van de sub-ondernemingen zou tot onjuiste conclusies kunnen leiden, omdat het nuttige effect, dat een bepaalde onderneming voor het geheele concern sorteert, lang niet altijd verband behoeft te houden met het voor- of nadeelig resultaat, dat uit de jaarrekening van die onderneming naar voren komt. Ik behoef alleen maar te wijzen op het feit, dat ondernemingen meermalen uit concurrentie of patent-technische overwegingen worden overgenomen.

Zooals ik zoeven zeide, staan inzonderheid de posten „Aandeelen in en Voorschotten aan Ondernemingen” aan critiek bloot. Nu moge in de geheimzinnigheid, om het nu maar eens populair uit te drukken, waarmede deze beide posten omgeven zijn, aanleiding tot critiek worden gevonden, de oorzaak van een gegronde critiek kunnen ze naar het mij voorkomt niet zijn. Deze moet veeleer worden gevonden in den tot hiertoe, zoowel in ons land, evenals in het buitenland, met uitzondering van Amerika, algemeen gebruikelijken vorm voor Balansen van Concern Centrales. Indien toch aan een gerechtvaardigd verlangen omtrent den vorm der Balans wordt voldaan, hetgeen in Amerika sinds geruimen tijd bijna altijd het geval is, dan heeft de z.g. critiek op de hiervoren genoemde posten, zooals straks zal blijken, geen reden van bestaan meer. Daarom is naar mijn meening de eenige rechtvaardige critiek in dit geval, afgezien natuurlijk van bijzondere omstandigheden, die welke zich op den vorm der Balans richt. En daartoe bestaat alle aanleiding. Immers, om slechts een paar der voornaamste punten te noemen, het gegeven balansschema laat niet toe om een inzicht in de liquiditeit en in de kapitalisatie der onderneming te verkrijgen.

Wat de liquiditeit betreft, elke onderneming, onverschillig welke het ook zij, heeft haar eigen liquiditeitspositie. Nu is het dunkt me voor geen tegenspraak vatbaar, dat de moedermaatschappij geheel en al over de liquiditeitspositie der dochterondernemingen beschikt, voorzover zij alle gewone aandelen daarvan bezit. En in elk geval blijkt van de liquiditeit of de illiquiditeit der 100 % dochterondernemingen niets, hetgeen noodwendig tot gevolg heeft, dat de liquiditeitspositie van het concern uit het gegeven balansschema niet kan worden gezien.

Ik acht het zelfs in het geheel niet onmogelijk, dat de liquiditeit der dochterondernemingen, welke ten volle worden bezeten, elk voor zich gunstig is, terwijl de liquiditeitspositie van het concern, zooals deze uit het balansschema blijkt, zeer ongunstig kan zijn. Ook kan men zich onmogelijk een indruk vormen omtrent de liquiditeit van den post „Voorschotten aan Onderhoorige Ondernemingen”. Of deze dienen voor financiering van kapitaal met korten of met langen omlooptijd valt zonder meer niet na te gaan. En hiermede kom ik als vanzelf op de kapitalisatie der onderneming. Ook deze kan uit het gegeven balansschema onmogelijk worden beoordeeld. En wel, omdat niet kan worden nagegaan, hoe het kapitaal op langen termijn zich verhoudt tot de activa met langen omlooptijd, hetgeen als gevolg met zich brengt, dat evenmin de verhouding van het kapitaal op korten termijn tot de activa met korten omlooptijd kan worden vastgesteld. Een en ander vindt zijn

oorzaak in de omstandigheid, dat het gegeven balansschema wel een, zij het dan ook onvoldoende, inzicht geeft in de kapitalisatie der Moedermij, maar niet van het concern. Immers de invloed, welke de kapitalisatie der dochterondernemingen op de totale concernkapitalisatie heeft, komt in het schema niet tot uitdrukking.

Is de post „Voorschotten aan Onderhoorige Ondernemingen”, om de vermelde redenen, een sta in den weg om den toestand van het concern te beoordeelen, niet minder is dit het geval van den post „Aandeelen in Onderhoorige Ondernemingen”. Alles hangt hier af van de waardeering. Immers het bezit kan verworven zijn tegen contante betaling of wel tegen ruil van eigen of andere reeds in bezit zijnde aandelen, terwijl natuurlijk ook nog andere gevallen voorkomen; daarbij kunnen de aandelen worden verworven tegen pari of wel boven of beneden pariwaarde. In deze vallen nu, waarbij het aandelenbezit boven of beneden pari verworven wordt, ontstaan Premium of Goodwill en Discount. Bovendien kan nog „Goodwill” bij de Onderhoorige Ondernemingen te boek staan, welke dan mede een factor van de waarde van het aandelenbezit vormt.

Doch behalve de Goodwill of Premium en Discount zijn er nog zooveel andere factoren, die te zamen de waarde van het aandelenbezit bepalen. Ten einde dan ook een inzicht in de waardeering te verkrijgen is de eenige oplossing om, men zou het kunnen noemen, de waarde van het aandelenbezit te analyseren, wat terzelfder tijd een analyse van de post „Voorschotten” beteekent. Beide posten moeten dus steeds gecombineerd worden beschouwd.

Het zou mij ongetwijfeld niet veel moeite kosten om de hier aangevoerde critiek tegen den tot op dit oogenblik in ons land gebruikelijken publicatievorm der Balans van Concern Centrales nog uit te breiden. Waar evenwel het tijdsbestek niet toelaat om al te wijdoepig te worden, meen ik mij evenwel tot de hoofdpunten te moeten bepalen. Ik vertrouw, dat de hiervoren aangevoerde critiek voldoende is om te doen zien, dat de tot hier toe gebruikelijke balansvorm van Concern Centrales onvoldoende moet worden geacht. Onvoldoende, omdat ze geen inzicht geeft en in de liquiditeitspositie en in de kapitalisatie der onderneming, twee belangrijke zaken, waarbij en de financiële wereld, i.e. de banken in het bijzonder, en het publiek in het algemeen, ten nauwste zijn betrokken. Dat er dan ook inzonderheid van de banken, althans voorzoover mij bekend, nog nooit een sterke aandrang is uitgegaan, om in dezen vorm verandering te brengen, heb ik nimmer begrepen.

Thans dient ook de resultatenrekening in onze beschouwingen te worden betrokken. Waar evenwel de publicatie hiervan het in het algemeen nog verre in soberheid wint van die der balans, behoeft hierbij slechts kort te worden stilgestaan.

Behoudens afwijkingen van meer ondergeschikten aard kan in het algemeen gezegd worden, dat de resultatenrekening eener Concern Centrale het volgende beeld geeft:

Aan de Creditzijde:

- a. winsten van Onderhoorige Ondernemingen;
- b. winst op afdelingen;
- c. diverse winsten.

Aan de Debetzijde:

- a. onkosten;
- b. interest;
- c. diverse verliezen;
- d. winstsaldo.

Afgezien nu van het onvoldoende inzicht dat een resultatenrekening, waarop niet meer dan bovenstaande posten voorkomen geeft, dient er allereerst even de aandacht op te worden gevestigd, dat het nog herhaalde malen voorkomt, dat het eindresultaat nog onduidelijker wordt gemaakt, doordat het onverdeeld winstsaldo van het vorige jaar in de resultatenrekening

wordt opgenomen. Het wordt meer dan tijd, dat met deze geheel verkeerde gewoonte voor goed wordt gebroken. Deze opmerking geldt niet alleen voor de resultatenrekening eener Concern Centrale, doch voor elke gepubliceerde resultatenrekening.

Wanneer we nu deze posten op deze resultatenrekening voorkomende wat van naderbij bezien, dan valt aanstonds de aandacht op „Winsten van Onderhoorige Ondernemingen”. Ook hier hangt weer dezelfde sluier, waarover bij de balans werd gesproken. Indien deze post overigens den toets der critiek kan doorstaan, dan zou er wel het totaal rendement van het aandelenbezit uit blijken, doch of en in hoeverre er nadelige factoren onder schuilen blijkt niet, m.a.w. de individuele rendementen van het aandelenbezit kunnen niet worden beoordeeld.

Nu moet bij dezen post evenwel worden bedacht, dat door verschillende omstandigheden, die niets met de z.g. „trade results” der onderhoorige ondernemingen te maken hebben, de resultaten kunnen zijn beïnvloed. Immers, waar de Moedermij in de meeste gevallen als financier der dochterondernemingen optreedt en waar zij bovendien nog in vele gevallen hun leverancierster is, daar behoeven dunkt me geen verdere argumenten te worden aangevoerd, om te bewijzen, dat de Moedermij het geheel in hare macht heeft de resultaten der onderhoorige ondernemingen willekeurig te bepalen. En dit doet er niets toe, omdat ten slotte het concern als één geheel moet worden gezien, hetgeen vanzelf niet wegneemt, dat het van groot belang is, dat de bedrijfsleiding wel met de werkelijke resultaten van elke onderhoorige onderneming bekend is. Alhoewel er nu nog niet alles van gezegd is, zoo is dit m.i. voldoende om aan te toonen, dat men voorzichtig moet zijn om in het bedrag waarmede deze post op de resultatenrekening voorkomt, het werkelijke rendement van het aandelenbezit te zien.

De overige posten dezer resultatenrekening kunnen m.i. onbesproken blijven.

Thans zijn wij gekomen aan ons tweede punt:

2. *Welke vorm moet voor de jaarrekening worden gekozen, om een inzicht in den toestand en de resultaten van het bedrijf te verkrijgen?*

Beginnen wij thans weder met de balans.

Hiervoren zeide ik reeds, dat de vorm, waarin tot hertoe de balans wordt gepubliceerd, niet toeliet om inzicht in de liquiditeit en in de kapitalisatie der onderneming te verkrijgen. De vraag is dus slechts, bestaat er een vorm, waardoor vorenbedoeld inzicht wel wordt verkregen. De oplossing wordt eerst dan gevonden, wanneer wij eenerzijds hebben een opstelling der totalen, van alle gelijksoortige activa, welke de Moedermij, hetzij direct, hetzij in haar kwaliteit van eenig aandeelhouder, indirect in haar bezit heeft, en anderzijds eenzelfde opstelling met inachtnaam van hetzelfde, der financieringsbronnen, dus de schulden, welke in den vorm van kapitaal of anderszins vanuit het standpunt van het concern bezien, tegenover derden uitstaan. En het is m.i. duidelijk, dat dit neerkomt op de zoeven besproken analyse van de posten „Voorschotten aan” en „Aandeelen in Onderhoorige Ondernemingen”.

Dezen vorm noemen onze Engelsche overburen „*Consolidated Balance-sheet*” en wordt hier met „*Geconsolideerde balans*” betiteld. Wellicht dat te gelegener tijd nog eens een goed Hollandsch woord gevonden wordt. De vorm zelf is in het begin dezer eeuw in Amerika opgekomen, en voor het eerst in 1901 door de U. S. Steel toegepast, en schijnt daar thans voor de groote concerns burgerrecht verkregen te hebben, hetgeen in verband met de belastingwetgeving van 1917 staat. Ook in Canada is deze balansvorm iets heel gewoons.

In Engeland is de geconsolideerde Balans minder bekend. Er schijnt in dat land ook nooit sterk op aangedrongen te zijn, doordat de Industriele aandelen in zoo vele handen

zitten en mede als gevolg van de eigenaardigheid van het Engelsche bankwezen. Ook directeuren van verschillende ondernemingen in dat land schijnen zich tegen dezen vorm te verzetten, hetgeen onlangs nog bleek uit een persdebat over dat onderwerp in de „Times”.

Een vooraanstaand Engelsch accountant, een lid der firma *Price Waterhouse*, heeft enkele jaren geleden een lans voor dezen nieuwen balansvorm gebroken, en ofschoon hij het voor en tegen in zijn geschrift, in verband met de verschillende gezichtspunten, waaruit dit vraagstuk kan worden gezien, laat gelden, en verder als zijn meening uitspreekt, dat de accountants ook den ouden balansvorm kunnen onderteekenen, zoo komt hij ten slotte toch tot de conclusie, dat de nieuwe vorm groote voordeelen biedt boven den oude. Evenwel zal men den ouden balansvorm niet kunnen missen, omdat de boeken van het Hoofdkantoor er mede moeten worden afgesloten.

Hoe wordt nu de geconsolideerde balans samengesteld? Alvorens dit te beantwoorden, dient vooraf te gaan de vraag: „Wat wordt geconsolideerd”? een vraag, welke direct verband houdt met den eisch, welke aan de geconsolideerde balans wordt gesteld. Indien als eisch wordt gesteld, dat in de eerste plaats een inzicht in de liquiditeit van het concern moet worden verkregen, hetgeen naar mijne meening op den voorgrond behoort te staan, dan staat daarmee strikt genomen vast, dat behalve datgene, wat de Moedermij in direct beheer heeft, slechts die onderhoorige ondernemingen in de consolidatie mogen worden betrokken, welke voor honderd procent door de Moedermij worden bezeten.

Ik bedoel hiermede, dat de Moedermij de Gewone Aandeelen der dochterondernemingen, die dus het contrólerecht geven, ten volle in haar bezit moet hebben. Met een eventueel preferent kapitaal der dochterondernemingen behoeft dit dus niet het geval te zijn. En nu weet ik wel, dat er nog meer dan één andere doelstelling voor het samenstellen der geconsolideerde balans mogelijk is, doch in die gevallen wordt niet voldaan aan den eisch, dat een inzicht in de liquiditeit wordt gegeven, als gevolg waarvan mede geen juist overzicht over de kapitalisatie der onderneming wordt verkregen. En waar dit bestek niet toelaat alle gevallen te bespreken, zal ik dan ook hier op de bijzondere doelstellingen niet nader ingaan. Wij bezien dus de geconsolideerde balans uitsluitend in verband met den eisch, dat in de eerste plaats een inzicht in liquiditeit en kapitalisatie moet worden verkregen. En ofschoon in dit geval, zooals ik reeds opmerkte, uitsluitend de in vollem eigendom bezeten ondernemingen mogen worden geconsolideerd, zoo zou ik dat toch niet zoo willen opgevat zien, dat b.v. een onderhoorige onderneming, welke volledig door de Concern wone Aandeelen bezit, niet in de consolidatie zou worden betrokken. Ook hier geldt het, dat men streng heeft te zijn in het nemen der principiële beslissing, doch soepel in de uitvoering. Ik wil zelfs nog verder gaan en beweren, dat een onderhoorige onderneming welke volledig door de Concern Centrale wordt gefinancierd toch in de consolidatie moet worden opgenomen, ook al wordt de 100 % in het gewone aandeelenbezit op verre na niet bereikt.

Bezien wij nu de voornaamste posten, welke op de geconsolideerde balans voorkomen wat nader, de samenstelling blijkt dan vanzelf.

Nemen wij aan, dat de volgende posten er op voorkomen:

DEBET:	CREDIT:
Goodwill en Premium	Aandeelenkapitaal
Aandeelen in Onderh. Mijen	(verschillende soorten)
Voorshotten aan Onderh. Mijen	Reserves
Effecten en beleggingen	Obligatieleeningen
Vaste Activa	Banken
	Crediteuren

Vorraden	Nog te bet. kosten
Debiteuren	Winstsaldi
Vooruitbetaalde kosten	
Kas en Kassiers	

Het spreekt vanzelf, dat bij bepaalde ondernemingen een andere indeeling der balansposten gewenscht kan zijn, doch als algemeen schema lijkt me bovengenoemde opstelling voldoende.

Ik wijs er evenwel nogmaals op, dat ik bij deze bespreking de kwesties, welke zich voordoen bij de consolidatie van belangen gelegen in landen met schommelende valuta, absoluut buiten beschouwing laat, daar deze binnen het raam van deze inleiding niet volledig kunnen worden behandeld.

(Wordt vervolgd.)

iets over het verband tusschen kostprijsberekening en boekhouding

Meer dan eens treft men in de praktijk calculaties aan, die, in een speciaal boek verzameld, als kostprijsberekeningen aangeduid, den leider der onderneming tot steun dienen voor de door hem vast te stellen verkoopprijzen der producten zijner onderneming. Deze berekeningen berusten, wat de bij productie van het fabrikaat verbruikte grondstoffen betreft, op een meer of minder nauwkeurige schatting en ten aanzien van de loonkosten op eventuele stukloopprijzen of op een door waarneming bepaald aantal uurloonen, vermenigvuldigd met het uurloon. Voor den opslag voor onkosten wordt dan een dikwerf op traditie berustend percentage op de loonkosten aangenomen, welk percentage in een gunstig geval wijzigingen ondergaat op grond van ervaringen in vorige jaren opgedaan. Verhoogd met den winstopslag worden dergelijke calculaties dan benut als basis voor den vraagprijs.

Te dikwerf reeds wordt van accountantszijde op het fnuikend effect van een dergelijke methode gewezen, dat het op mijn weg kan liggen het funeste dezer handelwijze nogmaals in het licht te stellen. Anders evenwel is het gesteld met de vraag naar het verband tusschen kostprijscalculaties en boekhouding. Vooral voor studeerenden schijnt dit vraagstuk dikwijls een der struikelblokken te vormen bij de toch reeds niet eenvoudige stof der fabrieksadministratie. Mogelijk is het, dat de juist bij dit onderdeel sterk op den voorgrond tredende splitsing in de literatuur tusschen de bespreking van de voorkomende calculatietypen en de fabrieksadministratie zelve, aan dit feit niet geheel onschuldig is. Daarbij komt dat de taak van opstelling der kostprijscalculaties ook in bedrijven, waarin het verband tusschen deze berekeningen en de boekhouding zeer wel ingezien wordt, gemeenlijk aan een aparte afdeling is opgedragen, hetgeen mede aanleiding heeft kunnen geven tot de misvatting, dat deze kostprijscalculaties een specifiek op zich zelf staand verschijnsel in de industriële onderneming vormen.

Een en ander schijnt me van genoegzaam belang om op het verband tusschen kostprijsberekening en boekhouding nader de aandacht te vestigen. In het algemeen gezegd, beoogt de boekhouding van een onderneming de veranderingen in het daarin belegd kapitaal in zijn geheel en zijne onderdeelen weer te geven. Al naar gelang van de verschillen, die zich in deze veranderingen in de verschillende soorten huishoudingen voordoen, krijgt de boekhouding een verschillend aspect, dat bij de dubbele methode o.m. tot uitdrukking komt in de grootboekrekeningen. Een kenmerkend verschijnsel in de industriële ondernemingen is nu, dat de wijzigingen in de onderdeelen van het kapitaal binnen de onderneming, door de productie, zooveel grooter zijn dan in de andere ondernemingstypen. Daar het noodig is deze waardewijzigingen in de boekhouding tot uitdrukking te brengen, krijgt deze daardoor een van die van